

A survey of the status of Iranian universities' organizational knowledge repositories in OPEN DOAR

Mahdi Mohammadi¹ , Samaneh Abbasi² and Reza Karimi³

1. Knowledge and Information Science Department, University of Qom, Qom, Iran. Email: mahdi.mohammadi203@gmail.com

2. Department of Knowledge and Information Science, University of Qom, Qom, Iran. Email: samaneh.abbasi988@gmail.com

3. Department of Knowledge and Information Science, University of Qom, Qom, Iran. Email: karimirez@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Purpose: This study aims to examine the status of institutional repositories of Iranian universities registered in the OpenDOAR directory.
Article history: Received: 2026/02/28 Received in revised form: 2026/03/28 Accepted: 2026/05/24 Published online: 2026/07/01	Methodology: This applied research employs a survey-analytical method. Data were collected using a researcher-made checklist based on the registration criteria of the OpenDOAR system. The research population consisted of all institutional repositories from Iran listed in OpenDOAR, totaling 18 repositories. Data were analyzed using Microsoft Excel, and the results were presented and interpreted through descriptive statistics using various charts and tables.
Keywords: Institutional repository, Iranian universities, OpenDOAR, evaluation of institutional repositories, knowledge management, scholarly output.	Findings: The findings indicate that medical universities in Iran were among the first institutions to establish and develop repositories. Of the 18 repositories registered from Iran, 11 were active and 7 were inactive. Nine repositories belonged to medical universities, and only one was affiliated with a university under the Ministry of Science, Research, and Technology. The earliest active repository was registered in 2009 and the latest in 2019, with the highest registration frequencies occurring in 2015 and 2019. EPrints was the most widely used software platform among active repositories. Mashhad University of Medical Sciences recorded the highest number of entries, followed by the University of Mohaghegh Ardabili, Iran University of Medical Sciences, Ardabil University of Medical Sciences, and the Universities of Medical Sciences in Bushehr, Shahrekord, Ilam, Golestan, Sabzevar, Babol, and Qazvin, respectively. The study revealed a slow growth trend in the development of institutional repositories in Iran. Based on the University of Nottingham's repository classification, the registered records comprised 12 primary document types: journal articles, master's and doctoral theses, conference and workshop papers, research proposals, monographs, educational slides, administrative reports, books, book chapters and sections, datasets, and multimedia and audio materials. A defining characteristic of institutional repositories is the steady accumulation of scientific content over time; in the Iranian context, most records consisted of journal articles and theses. However, growth across many centers remained extremely limited. The majority of repositories belonged to public institutions, and regarding subject coverage, most concentrated on medical and health sciences.
	Conclusion: The findings suggest that Iranian universities have largely neglected the implementation and potential of institutional repositories, particularly in enhancing institutional visibility and global rankings. Consequently, both academic research and practical engagement with institutional repositories in Iran remain in their infancy. The limited number of repositories listed in OpenDOAR reflects a general lack of awareness regarding open-access repositories as tools to support research and development. Furthermore, the growth and development of existing repositories have been sluggish and fall far short of satisfactory standards.

Cite this article: Mohammadi, M., Abbasi, S., & Karimi, R. (2026)., A survey of the status of Iranian universities' organizational knowledge repositories in OPEN DOAR. *Science and Technology of Information Management*, 12 (2). 66-84.
DOI: <https://doi.org/10.22091/stim.2025.11879.2261>

© The Author(s)

DOI: 10.22091/stim.2025.11879.2261

Publisher: University of Qom

بررسی وضعیت مخازن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران در این دار

مهدی محمدی^۱ ✉، سمانه عباسی^۲ ID و رضا کریمی^۳ ID

۱. دانشیار، گروه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: mahdi.mohammadi203@gmail.com

۲. گروه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: samaneh.abbasi988@gmail.com

۳. استادیار، گروه آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه قم، قم، ایران. رایانامه: karimirez@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۹ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۱/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۳ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۱۰	هدف: این پژوهش با هدف بررسی وضعیت مخازن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران ثبت شده در فهرست این دار انجام شده است. روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر نوع، کاربردی بود که با روش پیمایشی-تحلیلی انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از سیاهه واریسی محقق ساخته براساس معیارهای ثبت مخازن این دار استفاده شد. جامعه پژوهش مشتمل بر کلیه مخازن دانش ثبت شده در فهرست این دار به تعداد ۱۸ مخزن دانش سازمانی بود. داده‌ها با نرم‌افزار اکسل تجزیه و تحلیل شدند و نتایج آن در قالب آمار توصیفی در نمودارها و جداول مختلف نمایش داده و تحلیل شد. یافته‌ها: یافته‌ها نشان دادند که در ایران، دانشگاه‌های علوم پزشکی جز اولین نهادهایی هستند که مخازن دانش را ایجاد و آن را توسعه دادند. تعداد ۱۸ مخزن دانش از ایران در فهرست این دار ثبت شده بود که از این تعداد ۱۱ مخزن دانش، فعال و هفت مورد غیر فعال بودند. نه مخزن دانش مربوط به دانشگاه‌های علوم پزشکی و یک مخزن دانش مربوط به دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و یک مخزن دانش موضوعی بود. اولین مخزن دانش فعال در ۲۰۰۹ و آخرین آن در ۲۰۱۹ ثبت شده‌اند. بیشترین تراکم ثبت مخازن دانش ایران در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ بود. همچنین نرم‌افزار به کاررفته در مخازن دانش فعال ایران، نرم‌افزار ای پرنیت است. بیشترین رکورد ثبت شده در مخزن دانش مربوط به دانشگاه علوم پزشکی مشهد، پس از آن به ترتیب دانشگاه محقق اردبیلی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، دانشگاه علوم پزشکی بابل، و دانشگاه علوم پزشکی قزوین بودند. مطالعه رشد مخازن دانش سازمانی در ایران بیانگر رشد گند این پدیده است. رکوردهای ثبت شده در مخازن دانش ایران دقیقاً بر مبنای فهرست مخازن دانش دانشگاه ناتینگهام، شامل ۱۲ نوع سند اصلی مشتمل بر مقالات مجله، پایان‌نامه‌های ارشد و دکتری، مقالات کنفرانسی و کارگاهی، طرح‌های پژوهشی، تک‌نگاشت‌ها، اسلایدهای آموزشی، گزارش‌های اداری، کتاب‌ها، فصل و بخش های کتاب، مجموعه داده‌ها، و مواد بصری چند رسانه‌ای و صوتی بودند. از طرفی دارابودن محتویات علمی و انباشتنی به شیوه تدریجی و دائمی بودن آن از ویژگی‌های مخازن دانش به شمار می‌روند که در این پژوهش بیشترین مدارک ثبت شده در مخازن دانش سازمانی ایران، مقالات و پایان‌نامه‌ها بودند. بیشترین نوع مخزن دانش، مخازن مربوط به سازمان‌های دولتی بوده‌اند. از نظر موضوع، بیشتر مخازن ثبت شده از حوزه علوم پزشکی و سلامت بودند. نتیجه‌گیری: پس از بررسی مشخص شد که دانشگاه‌های ایران راه‌اندازی مخازن دانش سازمانی را نادیده گرفته و از نقش آن در رؤیت‌پذیری دانشگاه‌ها و کمک به ارتقاء رتبه دانشگاه‌ها در نظام‌های رتبه بندی غافل بودند. پرداختن به موضوع مخزن دانش سازمانی در کشور چه در عمل و چه در پژوهش‌ها در ابتدای راه قرار دارد. کم‌بودن مجموعه مخازن دانش ثبت شده در این دار، بیانگر نبود آگاهی کافی عمومی در مورد مفهوم مخازن دسترسی باز
کلیدواژه‌ها: مخزن دانش سازمانی، دانشگاه‌های ایران، این‌دار، ارزیابی مخازن دانش سازمانی، مدیریت دانش، تولیدات علمی.	

در دانشگاه‌های ایران برای حمایت از تحقیق و توسعه است. از طرفی رشد و توسعه همین مخازن دانش بسیار کند بوده است و در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

۱ استناد: محمدی، مهدی و عباسی، سمانه و کریمی، رضا. (۱۴۰۵). «بررسی وضعیت مخازن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران در این دار». *علوم و فنون مدیریت/اطلاعات*. دوره ۱۲. شماره ۲. ص: ۶۶-۸۴ <https://doi.org/10.22091/stim.2025.11879.2261>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه قم

۱. مقدمه

دانش و اطلاعات تولیدی پژوهشگران را سازمان‌ها، مؤسسه‌ها، و یا ناشران تجاری جمع‌آوری و منتشر می‌کنند. رسالت دانشگاه‌ها در سه عامل تولید دانش از راه انجام پژوهش‌های متعدد؛ اشاعه دانش از راه آموزش، و کمک به کاربرد دانش در جامعه نهفته است (زاهدی نوقایی، ۱۳۸۹). از این رو، تولید دانش جدید برپایه پژوهش و پژوهشگری، در راستای موفقیت دانشگاه مؤثر است. با این حال، بدون تهیه کردن سازوکاری برای دسترسی به اطلاعات تولیدی، این فعالیت‌ها به‌خوبی دیده نشده و پژوهش‌های پژوهشگران چندان نمود عینی پیدا نمی‌کنند. بنابراین، دسترسی‌پذیری دانش تولیدی یکی از مسئولیت‌های اصلی دانشگاه‌هاست (ناجارکار^۱، ۲۰۲۱).

دانش تولیدی در دانشگاه‌ها دارای ارزش افزوده است، چراکه یکی از معیارهای سنجش کیفیت و پیشبرد اهداف دانشگاه‌ها نیز سنجش فعالیت‌های آن به شمار می‌آید. به همین دلیل، انجام چنین جریانی زمینه را برای کسب اعتبار و افتخار و بالا بردن رؤیت‌پذیری علمی دانشگاه فراهم می‌آورد و به همین دلیل، دانشگاه و یا سازمان‌های پژوهشی براساس رسالت خود، نمی‌توانند نسبت به پژوهش‌ها و فعالیت‌هایی که از سوی کارکنان و اعضای هیئت‌علمی انجام شده‌اند بی‌توجه باشند. بنابراین حفظ و انتشار اطلاعات تولیدی دانشگاه‌ها می‌تواند یکی از چالش‌های اصلی سازمان‌های پژوهشی در سال‌های اخیر باشد. با توجه به موارد بالا، یکی از راه‌های اصلی برای دسترسی‌پذیری نتایج پژوهش‌ها و آثار تولیدی در دانشگاه‌ها، راه‌اندازی مخازن دانش سازمانی است (پریخ و زاهدی نوقایی، ۱۳۹۳).

لینچ^۲ (۲۰۰۳)، مخزن دانش سازمانی دانشگاهی را «یک مخزن دانش سازمانی مبتنی بر دانشگاه و شامل مجموعه خدماتی می‌داند که یک دانشگاه به اعضای جامعه خود برای مدیریت و انتشار منابع دیجیتالی تولیدی از سوی اعضای سازمان تعریف می‌کند». ایجاد و راه‌اندازی مخازن دانش سازمانی در کشورهای توسعه‌یافته و همچنین برخی از کشورهای در حال توسعه مانند برزیل، هند، و آفریقای جنوبی مدتهاست که آغاز شده و کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی بیشترین تعداد مخازن دانش ثبت‌شده را به خود اختصاص دادند (این دار^۳، ۲۰۲۳؛ چاکوک، نادوزی، و اوکافور^۴، ۲۰۲۰). در دسامبر ۲۰۰۵، ۷۷ مخزن دانش سازمانی در سراسر جهان در فهرست ثبت مخازن دانش با دسترسی آزاد ثبت شده بودند که این رقم در مارس ۲۰۲۳ به ۶۰۱۸ تعداد رسیده است (این دار، ۲۰۲۳). همچنین علاقه به ایجاد و ترویج مخازن دانش به احتمال زیاد، ادامه رشد جامعه بشری را نشان می‌دهد. با توجه به این که، هدف اصلی هر سازمان، در درجه نخست ایجاد، انتشار، و حفظ دانش است، راهبردها و فناوری‌های متفاوتی برای حفظ و اشاعه اطلاعات و به‌طور کلی دانش ایجاد شده در آن به کار گرفته می‌شود. بنابراین، مخازن دانش که به‌طور بنیادین بایگانی برخط یا دیجیتالی هستند، از سوی بسیاری از مؤسسه‌های پژوهشی و یا سازمان‌ها، به‌طور گسترده‌ای برای حفظ و نگهداری اطلاعات به کار گرفته می‌شوند (عباسی و محمدی، ۱۴۰۲).

ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، اغلب با مشکلات جدی دسترسی محدود به آثار علمی روبه‌رو بوده که بیشتر ناشی از افزایش مداوم هزینه‌های اشتراک مجلات علمی و بودجه محدود کتابخانه‌های دانشگاهی است. ایجاد مخزن دانش سازمانی در دانشگاه‌ها برای اشتراک‌گذاری دانش تولیدی خود برای افزایش دسترسی جهانی به آثار علمی و پژوهشی پژوهشگران خود، زمینه شهرت محققان دانشگاه‌ها را به همراه دارد (عباسی، محمدی، و کریمی، ۱۴۰۱). به همین دلیل، رشد و توسعه مخزن دانش سازمانی یکی از عواملی است که بر پیشرفت و افزایش رتبه علمی دانشگاه‌ها و رؤیت‌پذیری نتایج پژوهش‌های آن‌ها در سطح جهان بسیار تأثیرگذار است. به همین دلیل، راه‌اندازی آرشیوهای دیجیتالی و رعایت معیارهای مطلوب یک مخزن دانش شامل معیارهای فنی و حفاظتی و رابط کاربری می‌تواند در تغییر نگرش اعضای یک سازمان در راستای مشارکت در راه‌اندازی مخزن دانش سازمانی و سپردن آثار خود به مخازن دانش بسیار مؤثر باشد. در راستای معیارهای مطلوب برای ثبت و به‌روزرسانی این‌گونه مخازن

1. Nagarkar

2. Lynch

3. Directory of Open Access Repositories (Open DOAR)

4. Chukwueke, Nnadozie & Okafor

دانش چه از نظر فنی و چه از نظر محتوایی دانش خوبی در دنیا تولید شده که یکی از آن‌ها «راهنمای مخازن دانش دسترسی آزاد این‌دار»^۱ است که به‌مثابه یک مرکز تخصصی رهنمودهایی را برای راه‌اندازان مخازن دانش سازمانی ارائه کرده است.

این‌دار یک فهرست معتبر از مخازن با دسترسی آزاد دانشگاهی است که سازوکارهای لازم را برای جست‌وجو و یافتن مخازن دانش فراهم ساخته و کاربران را قادر می‌سازد که بتوانند مخازن دانش سازمانی را به روش‌های مختلف مانند موضوع، نوع محتوا، نوع مخزن، کشور، زبان، و نرم‌افزار مورد استفاده انتخاب کنند. این فهرست همچنین به موتور جست‌وجوی پیشرفته گوگل اجازه می‌دهد تا محتویات دانش ذخیره‌شده در این‌دار را آزادانه در اختیار جست‌وجوگران قرار دهد. امروزه کمابیش تمام محتواهای دانشگاهی به‌طور کامل از آن راه در دسترس هستند (فریدا^۲ و دیگران، ۲۰۱۵).

با توجه به نقش روزافزون مخازن دانش سازمانی در دسترس‌پذیری تولیدات علمی دانشگاه‌ها، ارتقای رؤیت‌پذیری پژوهش‌ها، و بهبود رتبه علمی نهادهای آموزش عالی، ایجاد و توسعه این مخازن به یکی از الزامات مهم در نظام آموزش عالی جهان تبدیل شده است. با این حال، بررسی‌ها نشان می‌دهد که در ایران، توسعه و بهره‌برداری مؤثر از این مخازن با چالش‌های بی‌شماری روبه‌روست (پریرخ و زاهدی نوقابی، ۱۳۹۳). اگرچه برخی دانشگاه‌های ایران، به‌ویژه دانشگاه‌های علوم پزشکی، اقدام به راه‌اندازی مخازن دانش کرده‌اند و این مخازن در فهرست بین‌المللی این‌دار نیز ثبت شده‌اند، اما به نظر می‌رسد این مخازن از نظر تعداد، تنوع محتوایی، پویایی، و رعایت شاخص‌های فنی و محتوایی در سطح مطلوبی قرار ندارند. از طرفی، در سطح ملی درباره وضعیت این مخازن اطلاعات جامعی در دست نیست و ارزیابی منسجمی از میزان انطباق آن‌ها با معیارهای بین‌المللی انجام نشده است که لازم است در پژوهش‌های آتی به آن پرداخته شود (عباسی، ۱۴۰۲). به همین دلیل این موضوع می‌تواند مانعی در مسیر بهبود سیاست‌های دانش‌محور دانشگاه‌ها و کاهش شکاف علمی میان ایران و کشورهای پیشرو در این حوزه باشد. بنابراین، این پژوهش در پی آن است که با شناسایی و تحلیل وضعیت فعلی مخازن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایرانی ثبت شده در فهرست این‌دار، تصویری روشن از وضعیت کنونی و میزان رشد مخازن دانش موجود ارائه دهد و زمینه‌ای برای تصمیم‌سازی‌های بهتر در سطح کلان آموزش عالی کشور فراهم آورد.

پیش از هرگونه برنامه‌ریزی برای توسعه، بهبود، یا سیاست‌گذاری در حوزه مخازن دانش سازمانی، ضروری است که وضعیت کنونی این مخازن به‌دقت بررسی و ارزیابی شود. بدون شناخت درست از تعداد مخازن موجود، میزان فعالیت آن‌ها، نوع محتوای ثبت‌شده، نرم‌افزارهای استفاده‌شده، و همچنین میزان پویایی و به‌روزرسانی آن‌ها، نمی‌توان تصویر روشنی از جایگاه کشور در این حوزه به دست آورد.

بررسی وضعیت موجود، علاوه بر آن‌که به شناسایی نقاط ضعف و قوت کمک می‌کند، امکان مقایسه با استانداردهای بین‌المللی را نیز در آینده فراهم می‌سازد. همچنین تحلیل روند رشد مخازن دانش، شاخص مهمی برای ارزیابی میزان توجه و سرمایه‌گذاری دانشگاه‌ها در مدیریت دانش و انتشار تولیدات علمی است. از این‌رو، هرگونه تصمیم‌گیری برای آینده، نیازمند داشتن داده‌ها و تحلیل‌هایی است که برپایه شناخت دقیق وضعیت کنونی استوار باشد. در غیر این صورت، برنامه‌ها و سیاست‌ها ممکن است ناکارآمد باشند یا با واقعیت‌های موجود هماهنگ نباشند.

در زمینه راه‌اندازی مخازن دانش سازمانی، پژوهش‌های بی‌شماری در سطح کشور منتشر شده است، اما کمتر پژوهشی در زمینه بررسی وضعیت مخازن دانش سازمانی کشور انجام شده است. شاید بتوان گفت که این پژوهش جزء اندک پژوهش‌هایی است که در این باره انجام شده است. نتایج این مطالعه داده‌ها و بینش مهمی را در مورد وضعیت موجود مخازن دانش در اختیار دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی و پژوهشی قرار می‌دهد و پیشنهاداتی را برای کتابداران دانشگاهی و تیم‌های مدیریتی ارائه می‌دهد.

در این راستا، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی وضعیت مخازن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران، مخازن ثبت‌شده در فهرست این‌دار است تا از این راه مشخص شود کدام‌یک از دانشگاه‌های ایران دارای مخزن دانش سازمانی هستند و هر کدام از مخازن ثبت‌شده در حال حاضر در چه وضعیتی قرار دارند. از این‌رو، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است.

۱. نوع دانشگاه، زبان به‌کارگرفته شده، و نرم‌افزارهای استفاده‌شده در مخزن دانش سازمانی ایرانی ثبت‌شده در فهرست این‌دار چگونه است؟

۲. چه نوع محتوایی در مخازن دانش سازمانی ایرانی ثبت‌شده در فهرست این‌دار بارگذاری شده‌اند؟

۳. میزان رشد مخازن دانش سازمانی ایرانی در فهرست این‌دار در طول سال‌های مختلف چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

یافته‌های برآمده از جست‌وجوی کلیدواژه‌های مرتبط در پایگاه‌های داخلی و ایرانداک بیانگر آن است که تعداد محدودی پژوهش در این باره انجام شده است. در ایران پژوهشی که به بررسی مخازن دانش ثبت‌شده در فهرست‌های معتبر و میزان به‌کارگیری مؤلفه‌های آن بپردازد، مشاهده نشد. در نتیجه این پژوهش از نظر اصالت نخستین پژوهشی است که به بررسی وضعیت مخازن دانش ایرانی ثبت‌شده در این‌دار می‌پردازد. پریخ و زاهدی نوقایی (۱۳۸۹)، با هدف شناسایی ویژگی‌های یک مخزن سازمانی مطلوب به بررسی میزان همخوانی وضعیت «سیستم مدیریت منابع علمی دانشگاه فردوسی مشهد (سیماد)»، با یک مخزن دانش سازمانی مطلوب پرداختند. پریخ و زاهدی نوقایی (۱۳۹۳)، با هدف بررسی فنی نرم‌افزار مخزن دانش سازمانی دانشگاه فردوسی مشهد، با روش کاربردی و ارزیابانه و روش مطالعه موردی، به بررسی سیستم نرم‌افزاری مخزن دانش سازمانی دانشگاه با استفاده از سیاهه‌وارسی محقق ساخته پرداختند. سیدین و مختاری (۱۳۹۵)، با هدف بررسی وضعیت خط‌مشی‌های دسترسی آزاد در مخزن دانش دانشگاه‌های برتر جهان، به شناسایی خط‌مشی‌های آن‌ها در مؤلفه‌های ارائه، محتوا، داده، ابرداده حفاظت و دسترسی پرداخته‌اند. رشیدی، جوکار، و مهریانی زین‌آباد (۱۳۹۴)، با هدف مقایسه وب‌سایت واسپارگاه‌های برتر کشورهای جهان اسلام از نظر شاخص‌های وب‌سنجی و روش پیمایشی با رویکرد وب‌سنجی، میزان نمایانی و دسترس‌پذیری آن را با کشورهای جهان اسلام بررسی کردند. رشیدی و عباسپور (۱۳۹۶)، با هدف مقایسه مخازن سازمانی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از نگاه نمایه‌پذیری و دسترس‌پذیری در موتور جست‌وجوی گوگل، به ارزیابی منابع این مخازن دانش پرداختند. نوری (۱۳۹۶)، در پژوهش خود از نوع توصیفی کاربردی و با روش پیمایشی و به شکل مطالعه موردی به ارزیابی مخزن اطلاعات علمی سامانه اطلاعات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاه کردستان با هدف بررسی وضعیت سامانه از نظر میزان مطابقت این مخزن دانش با ویژگی‌ها و معیارهای یک مخزن دانش مطلوب پرداخته است. عربگری، آقایی، آدام، و شریف (۱۴۰۱)، در پژوهش خود با هدف شناخت شیوه ذخیره و سازمان‌دهی اشیای یادگیری الکترونیکی در مخازن سازمانی و اینکه به چه میزان ذخیره‌سازی و سازمان‌دهی منابع آموزشی در مخازن سازمانی دانشگاهی به‌درستی و براساس استانداردهای فراداده‌های موجود در این حوزه انجام شده، پژوهشی انجام داده‌اند. بنابراین مشاهده می‌شود که هیچ‌یک از پژوهش‌های انجام‌شده در داخل کشور موضوع این پژوهش را کار نکرده‌اند.

از طرفی رؤیت‌پذیری و دسترس‌پذیری دانش تولیدی، در راستای ارتقای کیفیت علمی دانشگاه‌های برتر جهان، از اهمیت زیادی برخوردارند. به همین دلیل نتایج برآمده از پژوهش‌ها در پایگاه آی. اس. آی نشان از اهمیت بسیار زیاد این موضوع در کشورهای دیگر قاره‌ها دارد. چرا که بیش از دو دهه است که پژوهش‌های مربوط به ایجاد و رشد و ارزیابی‌های مربوط به مخزن دانش سازمانی آغاز شده‌اند. از این‌رو، در این بخش پژوهش‌هایی که بیشترین ارتباط را با رشد مخازن و ارزیابی آن‌ها با شاخص‌های این‌دار را دارا بودند آورده شده است.

آکومو و اوکافور^۱ (۲۰۱۷)، با هدف مطالعه اکتساب و مدیریت محتویات مخازن دانش سازمانی پنج دانشگاه نیجریه در این دار، با مصاحبه و مشاهده به جمع‌آوری داده‌ها پرداختند. الهی و مزباح الاسلام^۲ (۲۰۱۸) برای بررسی ویژگی‌های مخازن دانش دسترسی آزاد، به بررسی وضعیت موجود مخازن دانش دسترسی باز در بنگلادش پرداختند. شارما^۳ (۲۰۱۸)، با ارزیابی ۷۲۳ مخزن دانش سازمانی کشورهای آسیایی ثبت شده در این دار دریافت که ژاپن و پس از آن هند بیشترین تعداد مخازن دانش با دسترسی آزاد را در این دار ثبت کرده‌اند. عظیم و حسن^۴ (۲۰۱۸)، در پژوهشی با هدف بررسی میزان مخازن دانش سازمانی دسترسی باز هند در این دار، با مطالعه وضعیت ۲۰ مخزن دانش ثبت شده دریافتند که هند سهم بزرگی در این دار دارد و تعداد قابل توجهی مخزن دانش سازمانی در هند برای استفاده جامعه جهانی قرار گرفته است. کالبنده^۵ (۲۰۱۹)، با هدف بررسی مخزن دانش سازمانی راه‌اندازی شده در هند از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۹، تعداد ۸۴ مخزن دانش سازمانی ثبت شده را بررسی کردند. بارو و انوابوزه اشیدم^۶ (۲۰۲۳)، در پژوهشی پیمایشی و با به‌کارگیری ابزار پرسشنامه برخط، به بررسی وضعیت ۱۳۴ مخزن دانش کتابخانه‌های دانشگاهی آفریقا پرداخت. یافته‌های وی نشان داد که موج فزاینده‌ای از توسعه مخازن دانش سازمانی در کشورهای انگلیسی زبان آفریقایی وجود دارد.

با این که پژوهش‌های بی‌شماری در حوزه مخزن دانش سازمانی انجام شده است، اما همچنان از اهمیت پرداختن و بررسی مخازن دانش سازمانی به‌ویژه در خارج از ایران کاسته نشده است. با اینکه در خارج از ایران پژوهش‌های گوناگونی در حوزه مخازن دانش سازمانی انجام شده است، مرور نوشتارها بیانگر آن بود که در ایران پژوهش‌های زیادی در حوزه مخزن دانش سازمانی انجام نشده است. در نتیجه این پژوهش از نظر اصالت نخستین پژوهشی است که به بررسی وضعیت مخازن دانش ایرانی ثبت شده در این دار می‌پردازد.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کاربردی است که با روش پیمایشی با رویکرد توصیفی انجام شده است. برای گردآوری داده‌ها از روش ارزیابی با مشاهده مستقیم استفاده شد. بدین منظور، سیاهه‌ای از معیارهای ثبت مخازن دانش سازمانی براساس فهرست مخازن دانش دسترسی آزاد این دار تهیه شد. سیاهه‌وارسی تهیه شده برای تعیین روایی در اختیار چندین نفر از استادان رشته علم اطلاعات قرار گرفت. جامعه آماری مشتمل بر ۱۸ مخزن ثبت شده از ایران در فهرست این دار بود که از این تعداد ۱۱ مخزن دانش فعال و هفت مخزن دانش غیرفعال بودند. برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش، ۱۱ مخزن دانش فعال بررسی و مطالعه شدند. سیاهه‌وارسی تهیه شده شامل دو بخش ویژگی‌های جمعیت شناختی مخازن دانش سازمانی ایرانی و توصیف وضعیت آن‌ها براساس پرسش‌های پژوهش بود. داده‌های مورد نظر در نرم‌افزار صفحه گسترده اکسل وارد شده و از جدول و نمودار برای نمایش داده‌های تحلیل شده استفاده شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پاسخ به پرسش اول پژوهش که نوع دانشگاه، زبان‌های استفاده‌شده، و نرم‌افزارهای استفاده‌شده در مخزن دانش سازمانی که در این دار ثبت شده‌اند چگونه‌اند؟ است، پس از بررسی فهرست مخازن دانش این دار، تعداد ۱۸ مخزن دانش ثبت شده مربوط به کشورمان شناسایی شدند که تعدادی از آن‌ها سازمانی و تعدادی موضوعی بودند. از طرفی لینک تعدادی از مخازن دانش ثبت شده غیرفعال بودند. به همین دلیل داده‌های جدول ۱ شرح کامل مخازن دانش ثبت شده از دیدگاه نام، نوع مخزن دانش، وابستگی

1. Ukwoma & Okafor

2. Elahi & Mezbah-ul-Islam

3. Sharma

4. Azim & Hasan

5. Kalbande

6. Baro, EE and Nwabueze-Echedom, AU

سازمانی، و تاریخ ثبت آن‌ها را نشان می‌دهد. یادآوری می‌شود اطلاعات مربوط به زبان‌ها و نرم‌افزارهای استفاده‌شده مرتبط با مخازن دانشی که لینک آن‌ها فعال و قابل مشاهده بود، آورده شده است.

جدول ۱. اطلاعات مرتبط مخازن دانش سازمانی ایرانی ثبت‌شده در فهرست این‌دار

ردیف	نام مخزن دانش	نوع مخزن دانش	سازمان مربوط	تاریخ ثبت	زبان‌های استفاده‌شده	وضعیت	نرم‌افزارهای استفاده‌شده
۱	مخزن دانش سازمانی آجیومز ^۱	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران	۲۲ می ۲۰۱۴	-----	غیر فعال	-----
۲	مخزن دانش سازمانی آریوم، اس ^۲	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اردبیل	۹ دسامبر ۲۰۰۹	فارسی و انگلیسی	فعال	ای‌پرینت
۳	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان بوشهر	۱۱ مارچ ۲۰۱۵	انگلیسی	فعال	ای‌پرینت
۴	کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	موضوعی	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اردبیل	۲۲ فبریه ۲۰۱۲	-----	غیر فعال	-----
۵	مخزن دیجیتال ای. آی. آی. اچ ^۳	موضوعی	دانشنامه تاریخ معماری ایران شهر	۱۹ نوامبر ۲۰۰۹	-----	غیر فعال	-----
۶	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی گلستان	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان گلستان	۲۰ جولای ۲۰۱۵	انگلیسی	فعال	ای‌پرینت
۷	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی کاشان	سازمانی	(دانشگاه علوم پزشکی کاشان)	۲۹ آگوست ۲۰۱۷	-----	غیر فعال	-----
۸	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی مشهد	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۲۹ مارچ ۲۰۱۹	انگلیسی	فعال	ای‌پرینت
۹	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی قزوین	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۱۴ آپریل ۲۰۱۵	انگلیسی	فعال	ای‌پرینت

1. Ajaums Repository
2. ArUMS Digital Repository
3. EIAH Digital Repository

ردیف	نام مخزن دانش	نوع مخزن دانش	سازمان مربوط	تاریخ ثبت	زبان‌های استفاده شده	وضعیت	نرم افزارهای استفاده شده
۱۰	مخزن اطلاعات پژوهشی و تحقیقاتی	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان	۲۶ مارچ ۲۰۱۹	-----	غیر فعال	-----
۱۱	مخزن اطلاعات پژوهشی و تحقیقاتی دانشگاه علوم پزشکی بابل	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی بابل	۱ اکتبر ۲۰۱۹	فارسی و انگلیسی	فعال	ای پرینت
۱۲	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد	۲۶ مارچ ۲۰۱۹	انگلیسی	فعال	ای پرینت
۱۳	مخزن دانش سازمانی دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۹ مارچ ۲۰۱۹	انگلیسی	فعال	ای پرینت
۱۴	درگاه مخزن دانش پژوهشی مدیلام ^۱	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی ایلام	۲۵ مارچ ۲۰۱۵	فارسی و انگلیسی	فعال	ای پرینت
۱۵	انتشارات الکترونیکی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی سبزوار	۲۹ جولای ۲۰۱۵	انگلیسی	فعال	ای پرینت
۱۶	مخزن دانش پژوهشی سیمرغ	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمان	۶ نوامبر ۲۰۱۲	-----	غیر فعال	-----
۱۷	مخزن دانش دانشگاه علوم پزشکی تبریز	سازمانی	دانشگاه علوم پزشکی تبریز	۴ مارچ ۲۰۱۹	-----	غیر فعال	-----
۱۸	مخزن دانش علمی دانشگاه محقق اردبیلی	سازمانی	دانشگاه محقق اردبیلی	۱۸ فبریه ۲۰۱۹	انگلیسی	فعال	ای پرینت

براساس داده‌های جدول ۱، از مجموع ۱۸ مورد مخزن دانش، ۱۱ مورد کاملاً فعال و لینک هفت مورد از مخازن دانش فهرست این‌دار غیرفعال بودند. از این ۱۸ مورد، ۱۶ مورد مربوط به دانشگاه‌های علوم پزشکی و یک مورد مخزن دانش موضوعی، و یک مورد مخزن دانش مربوط به دانشگاه وابسته به وزارت علوم (مخزن دانش دانشگاه محقق اردبیلی) است. از تعداد ۱۸ مخزن دانش موجود در فهرست این‌دار، یک مخزن دانش موضوعی بود که مربوط به دانشنامه تاریخ معماری ایرانشهر بوده که غیرفعال هم بود. سایر مخازن سازمانی و وابسته به دانشگاه‌های سازمان وزارت بهداشت و وزارت علوم هستند. اولین مخزن دانش فعال در ۲۰۰۹ و آخرین آن در ۲۰۱۹ ثبت شده‌اند. داده‌ها نشان می‌دهند بیشترین تراکم ثبت مخازن دانش ایران در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ بوده است. از ۱۱ مخزن دانش فعال تعداد ۸ مخزن دانش سازمانی دارای زبان رابط کاربری انگلیسی و تعداد سه مخزن دانش با زبان رابط کاربری انگلیسی و فارسی (دوزبانه) هستند. همچنین نرم‌افزار استفاده شده مخازن دانش فعال ایران، نرم‌افزار ای‌پرینت است. پاسخ به پرسش دوم پژوهش: محتوای استفاده شده در مخازن دانش دانشگاه‌های ایران چه مواردی است؟

منابع بارگذاری شده در مخازن دانش سازمانی از گونه‌گونی بیشتری برخوردار هستند. از گونه‌های مختلف این نوع منابع می‌توان به مقاله‌های منتشر شده در مجلات، مقاله‌های ارائه شده در همایش‌ها، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها، موارد آرشیوی، و جز این‌ها اشاره کرد. جدول ۲ تعداد رکوردهای ثبت شده مخازن دانش ایران را برای پاسخ‌گویی و نوع آن‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱. تعداد و نوع رکوردهای ثبت شده در هر مخزن دانش بر اساس نوع محتوا

مقالات	مجلات	بخشی از کتاب	تک نگاشت	طرح پژوهشی	کنفرانس یا کارگاه	کتاب	پایان‌نامه	ثبت اختراع	اثرنمایشگاه	عکس	ویدئو	مجموعه اطلاعات	منابع آموزشی	سایر	جمع
۴۲۹	۰	۳۵	۰	۲۹۷	۲۱۹	۱۳۸	۲۰۵	۲۸۵	۱	۲	۰	۰	۸۹	۰	۹۳۸
۷۳۶	۸	۰	۰	۰	۲	۵	۲۰۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱۱۳	۷۶۸
۳۲۷	۱	۱	۱	۰	۵	۵	۰	۱	۰	۹	۲	۰	۵	۲	۳۳۰
۲۵۳۹	۷	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵۴۰
۱۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸۷	۰	۳۱۳
۱۳۵	۸	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳۵
۶۹۷	۶	۰	۰	۰	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۹۸
۱۱۹۸	۹	۰	۰	۰	۱۸	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۰۳
۳۳۷	۴	۶	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳۸
۱۷۵	۸	۰	۰	۰	۰	۳	۱۵۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۹۱
۸۸۶	۰	۰	۰	۰	۷۴۲۶	۱۲۴	۳۵۱۵	۰	۰	۳	۰	۰	۶	۷۱۹	۱۲۶۷
۶۶۷۷	۷	۴۶	۱	۲۹۷	۹۶۵۹	۲۹۹	۵۹۴۳	۲۸۶	۱	۱۴	۲	۱	۲۸۷	۸۳۴	۸۴۴۴
۷۹/۰۷	۵	۰/۰۵۴	۰/۰۰۱	۰/۳۵۱	۱۱/۴۳	۰/۳۵۴	۷/۰۳۷	۰/۳۳۸	۰/۰۰۱	۰/۰۱۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۳۳۹	۰/۹۹۴	۱۰۰

جدول ۲ نشان می‌دهد بیشترین رکورد ثبت شده در مخزن دانش مربوط به دانشگاه علوم پزشکی مشهد با ۲۵۴۰۱ رکورد ثبت شده، و پس از آن به ترتیب دانشگاه محقق اردبیلی با ۱۲۶۷۹ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۲۰۳۱ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل با ۹۳۸۹ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر با ۷۶۸۹ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد با ۶۹۸۸ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی ایلام با ۳۳۸۱ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی گلستان با ۳۳۰۲ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با ۱۹۱۵ رکورد، دانشگاه علوم پزشکی بابل با ۱۳۵۹ رکورد، و دانشگاه علوم پزشکی قزوین با ۳۱۳ رکورد کمترین رکورد را در مخازن دانش این دار ثبت کرده‌اند.

همچنین بیشترین تعداد مدارک ثبت شده در مخازن دانش سازمانی مربوط به مقالات مجلات با ۶۶۷۷۷ رکورد (۷۹/۰۷۵٪) است و به ترتیب مقالات کنفرانس یا کارگاه با ۹۶۵۹ رکورد (۱۱/۴۳۷٪) در مرتبه دوم، پایان نامه ۵۹۴۳ رکورد (۷/۰۳۷٪) در مرتبه سوم، سایر ۸۳۴ رکورد (۰/۹۹۴٪) در مرتبه چهارم، کتاب ۲۹۹ رکورد (۰/۳۵۴٪) در مرتبه پنجم، طرح پژوهشی ۲۹۷ رکورد (۰/۳۵۱٪) در مرتبه ششم، منابع آموزشی ۲۸۷ رکورد (۰/۳۳۹٪) در مرتبه هفتم، ثبت اختراع ۲۸۶ رکورد (۰/۳۳۸٪) در مرتبه هشتم، بخشی از کتاب ۴۶ رکورد (۰/۰۵۴٪) در مرتبه نهم، عکس ۱۴ رکورد (۰/۰۱۶٪) در مرتبه دهم، ویدئو دو رکورد (۰/۰۰۲٪) در مرتبه یازدهم، تک نگاشت یک رکورد (۰/۰۰۱٪) در مرتبه چهاردهم، اثر نمایشگاهی یک رکورد (۰/۰۰۱٪) در مرتبه سیزدهم، مجموعه اطلاعات یک رکورد (۰/۰۰۱٪) در مرتبه چهاردهم، و برای اثر هنری و صوتی هم هیچ رکوردی ثبت نشده بود.

از طرفی براساس جدول بالا، بیشترین تنوع محتوای ثبت شده مربوط به دانشگاه علوم پزشکی اردبیل (بخشی از کتاب، مقالات مجلات، طرح پژوهشی، کنفرانس یا کارگاه، کتاب، پایان نامه، ثبت اختراع، اثر نمایشگاهی، عکس، منابع آموزشی) است. یادآوری می شود دانشگاه علوم پزشکی مشهد که بیشترین رکورد ثبت شده در مخزن دانش را دارا است تنها به ثبت مقالات مجلات بسنده کرده و اطلاعات سه بخش از کتاب و یک کنفرانس و کارگاه را در مخزن دانش خود ثبت کرده و به ثبت دیگر منابع نپرداخته است.

پرسش سوم پژوهش به میزان رشد منابع مخازن در طول سال های مختلف اختصاص دارد. در پاسخ به پرسش سوم پژوهش جدول شماره ۳ میزان رشد منابع مخازن دانش سازمانی ایران را در طول سال های مختلف نشان می دهد.

جدول ۲. رشد مخازن دانش فعال دانشگاه های ایران ثبت شده در فهرست این دار

ردیف	دانشگاه	رکوردهای ثبت شده	سال تأسیس	بازه زمانی (سال)	میانگین رشد در سال	درصد
۱	دانشگاه علوم پزشکی قزوین	۳۱۳	۲۰۱۵	۸ سال	۳۹/۱۲۵	۰/۲
۲	دانشگاه علوم پزشکی بابل	۱۳۵۹	۲۰۱۹	۴	۳۲۹/۷۵	۱/۹
۳	دانشگاه علوم پزشکی سبزوار	۱۹۱۵	۲۰۱۵	۸	۲۳۹/۳۷۵	۱/۴
۴	دانشگاه علوم پزشکی گلستان	۳۳۰۲	۲۰۱۵	۸	۴۱۲/۷۵	۲/۳
۵	دانشگاه علوم پزشکی ایلام	۳۳۸۱	۲۰۱۵	۸	۴۲۲/۶۲۵	۲/۵
۶	دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد	۶۹۸۸	۲۰۱۹	۴	۱۷۴۷	۱۰/۱
۷	دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	۷۶۸۹	۲۰۱۵	۸	۹۶۱/۱۲۵	۵/۵
۸	دانشگاه علوم پزشکی اردبیل	۹۳۸۹	۲۰۰۹	۱۴	۶۷۰/۶۴۲	۳/۹
۹	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۱۲۰۳۱	۲۰۱۹	۴	۳۰۷/۷۵	۱۷/۳
۱۰	دانشگاه محقق اردبیلی	۱۲۶۷۹	۲۰۱۹	۴	۳۱۶۹/۷۵	۱۸/۳
۱۱	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۲۵۴۰۱	۲۰۱۹	۴	۶۳۵۰/۲۵	۳۶/۶
۱۲	جمع	۸۴۴۴۷	---	۶۶	۱۷۳۶۰/۱۴	۱۰۰

جدول ۳ نشان می دهد که دانشگاه علوم پزشکی مشهد با ۳۶/۶ درصد بیشترین رشد در بازه زمانی چهارسال (سال ثبت ۲۰۱۹)، و در ادامه دانشگاه محقق اردبیلی با ۱۸/۳ درصد در بازه زمانی چهارسال (سال ثبت ۲۰۱۹) در مرتبه دوم، دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۷/۳ درصد در بازه زمانی چهارسال (سال ثبت ۲۰۱۹) در مرتبه سوم، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد با ۱۰/۱ درصد در بازه زمانی چهارسال (سال ثبت ۲۰۱۹) در مرتبه چهارم، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر با ۵/۵ درصد در بازه زمانی هشت سال (سال ثبت ۲۰۱۵) در مرتبه پنجم، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل با ۳/۹ درصد در بازه زمانی ۱۴ سال (سال ثبت ۲۰۰۹) در مرتبه ششم، دانشگاه علوم پزشکی ایلام با ۲/۵ درصد در بازه زمانی هشت سال (سال ثبت ۲۰۱۵) در مرتبه هفتم، دانشگاه علوم پزشکی گلستان با ۲/۳ درصد در بازه زمانی هشت سال (سال ثبت ۲۰۱۵) در مرتبه هشتم، دانشگاه علوم پزشکی بابل با ۱/۹ درصد در بازه زمانی چهار سال (سال ثبت ۲۰۱۹) در مرتبه نهم، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با ۱/۴ درصد در بازه زمانی هشت سال (سال ثبت ۲۰۱۵) در

مرتبه دهم، و دانشگاه علوم پزشکی قزوین با نرخ رشد ۰/۲ درصد در بازه زمانی هشت سال (سال ثبت ۲۰۱۵) در مرتبه یازدهم رشد مخازن دانش ایران قرار دارند.

با توجه به جدول ۳ می‌توان بیان کرد که دانشگاه علوم پزشکی مشهد در رأس رشد مخزن دانش در هر سال و دانشگاه علوم پزشکی قزوین در کمترین میانگین رشد مخازن دانش قرار دارد.

۵. بحث و نتیجه گیری

با توجه به روند رو به گسترش انجام پژوهش‌های گوناگون از سوی اعضای هیئت علمی دانشگاه و هم‌راستایی آن با تولید و افزایش اطلاعات علمی در دانشگاه‌ها، ضرورت توسعه سیستم‌هایی برای مدیریت منابع علمی و دانش تولیدی به وجود آمده است. این اطلاعات در بسترهای مختلفی مانند پورتال اعضای هیئت علمی، کتابخانه‌های دیجیتال، یا پورتال دانشگاه قابل اشاره هستند. اما بهترین و کامل‌ترین آن مخزن دانش سازمانی است. مخزن دانش سازمانی هر دانشگاه نشان‌دهنده تولیدات علمی آن بوده و افزون‌بر آن، توانایی مدیریت اطلاعات تولیدشده در بسترهای گوناگون را برای دانشگاه فراهم می‌کند. در همین راستا، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از سیاهه‌وارسی محقق ساخته براساس معیارهای مورد نظر ثبت مخازن در این دار، به بررسی و ارائه گزارشی از وضعیت مخازن دانش ایران پرداخت. جامعه آماری این پژوهش در ابتدا ۱۸ مخزن دانش سازمانی ثبت شده در فهرست این دار بود. از این تعداد ۱۷ مخزن دانش از نوع سازمانی و یک مخزن دانش از نوع موضوعی بود که مربوط به دانشنامه تاریخ معماری ایران‌شهر که لینک آن غیرفعال هم بود. در نهایت از ۱۸ مخزن دانش، تعداد ۱۱ مخزن دانش فعال بودند که در پرسش‌های پژوهش مطالعه شدند. از تعداد ۱۱ مخزن دانش فعال، ۱۰ مخزن دانش مربوط به دانشگاه‌های علوم پزشکی و تنها یک مخزن دانش مربوط به دانشگاه‌های وزارت علوم و مربوط به دانشگاه محقق اردبیلی بود.

با توجه به اینکه یکی از جذاب‌ترین حوزه‌ها برای ثبت و توسعه مخازن دانش حوزه علوم پزشکی است، در ایران نیز دانشگاه‌های علوم پزشکی جز اولین نهادهایی هستند که مخازن دانش را ایجاد و آن را توسعه دادند. به نظر می‌رسد داشتن مخزن دانش سازمانی برای دانشگاه‌های علوم پزشکی در جهان از اهمیت زیادی برخوردار است، چراکه این دانشگاه‌ها با توجه به ماهیت‌شان و ارتباط آن با سلامت و علوم پزشکی و رقابت با دیگر دانشگاه‌ها، از طرفی حساسیت در به روز بودن مقالات ارائه شده و اطلاع از پژوهش‌ها و در دسترس بودن‌شان در ارتباط با سلامت مردم، بیشتر به این موضوع پرداخته‌اند. از طرفی نمودار رشد مخازن دانش سازمانی در ایران بیانگر رشد گند این پدیده در ایران است. بیشترین تراکم ثبت مخازن دانش در ایران از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶ است. نخستین مخزن دانش ۲۰۰۹ و آخرین آن در سال ۲۰۱۶ ثبت شده است. این نشان می‌دهد که در یک بازه شش ساله دانشگاه‌های علوم پزشکی با توجه به ماهیت‌شان و قرارگیری در فهرست‌های مختلف برای ارتقای سازمانی، به فکر راه‌اندازی مخازن دانش افتادند و پس از آن تب‌وتاب این موضوع کاهش پیدا کرده است. از طرفی این یافته نشان می‌دهد به‌طور کلی دانشگاه‌ها در ایران از مخزن دانش سازمانی و مزایای آن به‌طور چشمگیری استفاده نمی‌کنند. همان‌طور که در پژوهش‌های مرتبط با این موضوع در ایران، ضعف شدیدی در مقایسه با دیگر کشورها وجود دارد، در ارتباط با ظهور و توسعه آن هم در سطح ابتدایی و اول راه قرار داریم. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که تعداد مخازن دانش از نظر مجموعه کم هستند که این می‌تواند نشان‌دهنده نبود آگاهی کافی عمومی در مورد مفهوم مخازن دسترسی باز در دانشگاه‌های ایران برای حمایت از تحقیق و توسعه باشد. یافته‌های این پژوهش با پژوهش کالبنده (۲۰۱۹) در هند، الهی و مزباح الاسلام (۲۰۱۸) در بنگلادش، و عظیم و حسن (۲۰۱۸) در هند مطابقت دارد، چراکه نتایج پژوهش آن‌ها هم مبنی بر این است که رشد مخازن دانش در هر دو کشور گند بوده است. به نظر می‌رسد موضوع مخزن دانش سازمانی در کشورهای درحال توسعه و جهان سوم در اول راه باشد. از طرفی بیشترین نوع مخزن دانش، مخزن دانش سازمانی بود. با توجه به ماهیت مخازن دانش و ارتباط آن با سازمان‌های مرتبط از جمله دانشگاه‌ها و از طرفی اهمیت حفظ و اشاعه تولیدات علمی و ادبیات خاکستری مربوط به هر دانشگاه، این موضوع طبیعی است. این موضوع با پژوهش کالبنده (۲۰۱۹) در هند، الهی و مزباح الاسلام (۲۰۱۸) در بنگلادش، و شارما (۲۰۱۸) با پژوهش درباره مخازن دانش آسیایی هم‌خوانی دارد. آن‌ها هم بیشترین نوع مخازن دانش خود را مخزن دانش سازمانی اعلام کرده‌اند.

ضعف در مخازن دانش سازمانی در دانشگاه‌های ایران، افزایش خدمات اطلاعاتی و تسهیل دید بیشتر محصولات علمی دانشگاه‌ها را، تضعیف می‌کند. بنابراین لازم است دانشگاه‌های ایران هم با توجه به حجم تولیدی پژوهش‌های علمی در راستای افزایش رؤیت‌پذیری جهانی، اقداماتی را در این باره انجام دهند.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد تعداد هشت مخزن دانش سازمانی دارای زبان رابط کاربری انگلیسی و سه مخزن دانش با زبان رابط کاربری انگلیسی و فارسی (دوزبانه) هستند. با توجه به این که زبان رابط کاربری بیشتر مخازن دانش ثبت شده در دانشگاه‌های ایران، زبان انگلیسی بود، لازم است تا تمهیداتی برای ارائه اطلاعات این مخازن به زبان فارسی هم اندیشیده شود. یکی از عوامل مهم در استفاده از رابط کاربری و همچنین سهولت استفاده از آن از سوی کاربر، استفاده از زبان‌های مختلف کاربردی در آن است. به نظر می‌رسد زبان انگلیسی به این دلیل برگزیده شده که زبان اصلی و بین‌المللی اکثر پژوهش‌هاست و از طرفی ماهیت مخزن دانش برای بازنمون جهانی انتشارات باید زبان اصلی یک مخزن دانش باشد و پس از آن زبان بومی و اصلی یک منطقه یا کشور در پذیرش و استفاده از این سیستم نقش بسزایی دارد. کالبنده (۲۰۱۹) هم بیشترین زبان استفاده شده در مخازن دانش هند را انگلیسی می‌داند و بعد از آن زبان هندی، گجراتی، مراتی، بنگالی، و فارسی نیز برای توسعه مجموعه استفاده می‌شود. شارما (۲۰۱۸)، بیشترین زبان استفاده شده مخازن دانش آسیایی ثبت شده را زبان انگلیسی بیان می‌دارد. ورما و شوکلا (۲۰۱۴)، هم بیشترین زبان کاربری استفاده شده در ۲۷۲۹ مخزن دانش سازمانی این دار را زبان دانسته‌اند. همچنین ماهارانا و چاکراباتی^۱ (۲۰۱۹)، با هدف بررسی مخازن دانش دسترسی آزاد با موضوع علم کتابداری و اطلاع‌رسانی ثبت شده در این دار مشخص کردند که تقریباً تمام مخازن دیجیتال با دسترسی آزاد در زمینه کتابداری و علم اطلاعات موجود در این دار به زبان انگلیسی نمایه شده‌اند و تنها برخی از آن‌ها دوزبانه هستند. همان‌طور که بیان شد زبان انگلیسی اصلی‌ترین زبان استفاده شده در مخازن دانش در سراسر دنیا است، اما برخی از پژوهش‌ها هم نشان می‌دهند با توجه به زبان‌های محلی و بومی کشورها و مناطق زبان دیگری هم در مخازن دانش استفاده شده است. در هر صورت به نظر می‌رسد بیشترین زبانی که در رابط کاربری مخازن دانش ایران لازم است، پس از زبان انگلیسی، زبان فارسی است که دانشگاه‌ها باید این موضوع را در نظر بگیرند.

از طرفی انتخاب سکوی نرم‌افزاری مناسب برای موفقیت یک مخزن دانش بسیار مهم است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهند نرم‌افزار استفاده شده در مخازن دانش فعال‌ای پربنت بود. پژوهش‌ها بیانگر آن است که تنها دو یا سه سکوی نرم‌افزاری وجود دارند که بیشتر در دانشگاه‌ها به کار می‌روند. بیسواس و پال^۲ (۲۰۱۰)، مهم‌ترین دلیل واضح و شناخته شده برای سازمان‌هایی مانند دانشگاه‌ها برای انتخاب نرم‌افزار منبع باز را «بدون هزینه» بودن آن می‌دانند. یافته‌های این پژوهش با پژوهش ورما و شوکلا (۲۰۱۴)، مطابقت دارد، چرا که در پژوهش ورما و شوکلا بیشترین بستر نرم‌افزاری استفاده شده ۲۷۲۹ مخزن دانش در فهرست این دار را ای پربنت و دی اسپیس نام برده است. از طرفی چاکراباتی و ماهارانا (۲۰۱۹) هم مشخص می‌کنند که نرم‌افزارهای منبع باز مانند ای پربنت و دی اسپیس در مقیاس وسیع برای ایجاد مخازن دیجیتال با دسترسی باز در زمینه کتابداری و علم اطلاعات نمایه شده در این دار به کار گرفته شده‌اند. البته این نتیجه با پژوهش شارما (۲۰۱۸)، مغایرت دارد، چرا که او در پژوهش خود از نرم‌افزار دی اسپیس به مثابه بیشترین نوع نرم‌افزار یاد کرده است. براساس پژوهش کالبنده (۲۰۱۹) هم بیشترین نرم‌افزار استفاده شده دی اسپیس و در مرحله دوم ای پربنت است. در نتایج نظر سنجی کینیس، پالمر، و کوبیلیوس^۳ (۲۰۱۹) نیز دی اسپیس و دیجیتال کامنز محبوب‌ترین سکوهایی مخزن در این جامعه هستند که با نتایج ما مغایرت دارد. کامپا و پاترا^۴ (۲۰۲۰)، نشان می‌دهند بیشترین نرم‌افزار استفاده شده کتابداران دی اسپیس و بعد از آن استون است که با نتایج این پژوهش مغایرت دارد. وجود نرم‌افزار منبع باز رایگان برای ایجاد مخزن

۱. Maharana & Chakrabarti

۲. Biswas & Paul

۳. Kipnis, Palmer & Kubilius,

۴. Kampa & Patra

دانش سازمانی بدین معنا است که هزینه‌های مالی اولیه برای راه‌اندازی این نوع منابع می‌تواند زیاد باشد. البته این امر تا حد زیادی به محیط سازمانی وابسته است که مخزن سازمانی در آن پیاده می‌شود. برای نمونه وجود مرکز رایانه برای طراحی نرم‌افزار مناسب می‌تواند در این امر صرفه‌جویی بزرگی کند، زیرا از همان ابتدا براساس هدف دانشگاه و معیارهای مطرح تحلیل و اجرا خواهد شد. با وجود نرم‌افزارهای منبع باز مشکلات مربوط به طراحی نرم‌افزار مخزن دانش سازمانی و پیاده‌سازی آن کمتر شده است.

با توجه به مشاهدات انجام شده در تک تک مخازن، رکوردهای ثبت شده در مخازن دانش ایران دقیقاً با فهرست مخازن دانش دانشگاه نائینگهام (جلاگات، اودینی، و واماکیو^۱، ۲۰۲۱)، مطابقت دارد، چرا که براساس فهرست راهنمای مخازن دسترسی آزاد این دار دانشگاه نائینگهام، مخازن سازمانی ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان شامل ۱۲ نوع سند اصلی است، که این ۱۲ نوع مقالات مجله، پایان‌نامه‌های ارشد و دکتری، مقالات کنفرانسی و کارگاهی، طرح‌های پژوهشی، تکنگاشت‌ها، اسلایدهای آموزشی، گزارش‌های اداری، کتاب‌ها، فصل و بخش‌های کتاب، مجموعه داده‌ها، و مواد بصری چند رسانه‌ای و صوتی هستند. از طرفی دارا بودن محتویات علمی و انباشتی تدریجی و دائمی بودن آن از ویژگی‌های مخازن دانش به شمار می‌رود که در این پژوهش با توجه به اینکه محتویات علمی و پژوهشی بودند (بیشترین مدارک ثبت شده مقالات و پایان‌نامه‌ها بودند)، اما در بیشتر مراکز رشد منابع بسیار گند بود. نتایج نشان داد دانشگاه علوم پزشکی مشهد در رأس رشد مخزن دانش در هر سال و دانشگاه علوم پزشکی قزوین در کمترین میانگین رشد مخازن دانش قرار داشت. نتایج برآمده از پژوهش نشان می‌دهند که غیر از مقالات و پایان‌نامه‌ها، به ثبت دیگر منابع کمتر پرداخته شده و به‌ویژه به ثبت منابع سمعی بصری پرداخته نشده است.

یافته‌های این پژوهش با پژوهش ورما و شوکلا (۲۰۱۴) و بارو و انوابوزه اشیدم (۲۰۲۳)، مطابقت دارد. چراکه بیان می‌دارد که مقالات مجلات و پایان‌نامه‌ها بیشترین فضا را در مخزن گرفته‌اند و کمترین فضا را پروانه‌های ثبت اختراع اشغال می‌کنند. البته باید اشاره کرد این که در تمامی مخازن دانش پژوهش‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌ها در رأس آمار ثبت شده قرار دارند، نشان از اهمیت جایگاه این نوع از محتوا در سازمان‌های دانشگاهی دارد. همچنین طبیعی است که این نوع منابع (مقالات و پایان‌نامه‌ها) در رأس محتواها قرار داشته باشند، چرا که بیشترین و مهمترین محتوای تولیدی علمی دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی مقالات پژوهشی و پایان‌نامه‌ها هستند که ارتباط مستقیمی با سطح علمی دانشگاه و در نتیجه ارتقای علمی آن‌ها دارد.

نتیجه کلیدی که در ارتباط با ثبت محتواها و تعداد رکوردهای ثبت شده در مخازن دانش می‌توان گرفت، میانگین رشد مخزن دانش در هر سال است. یافته‌ها نشان می‌دهد دانشگاه علوم پزشکی مشهد با ۳۶/۶ درصد بیشترین رشد و در ادامه دانشگاه محقق اردبیلی با ۱۸/۳ درصد در مرتبه دوم، دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۷/۳ درصد در مرتبه سوم، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد با ۱۰/۱ درصد در مرتبه چهارم، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر با ۵/۵ درصد در مرتبه پنجم، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل با ۳/۹ درصد در مرتبه ششم، دانشگاه علوم پزشکی ایلام با ۲/۵ درصد در مرتبه هفتم، دانشگاه علوم پزشکی گلستان با ۲/۳ درصد در مرتبه هشتم، دانشگاه علوم پزشکی بابل با ۱/۹ درصد در مرتبه نهم، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار با ۱/۴ درصد در مرتبه دهم، و دانشگاه علوم پزشکی قزوین با نرخ رشد ۰/۲ درصد در مرتبه یازدهم رشد مخازن دانش ایران قرار دارند.

از طرفی براساس جدول شماره ۳، بیشترین تنوع محتوای ثبت شده مربوط به دانشگاه علوم پزشکی اردبیل است. یادآوری می‌شود. دانشگاه علوم پزشکی مشهد که بیشترین رکورد ثبت شده در مخزن دانش را داراست تنها به ثبت مقالات مجلات بسنده کرده است. این می‌تواند نشان از اهمیت و اولویت منابع در دانشگاه مورد نظر باشد. دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی مراکزی هستند که با توجه به ماهیت‌شان و حضور دانشجویان و برنامه‌های گوناگون و بی‌شمار فرهنگی و آموزشی هرساله تعداد زیادی تولیدات علمی، یادداشت‌ها، مقاله‌های کلاسی، پادکست‌ها، پاورها، و فیلم و کلیپ‌های مختلف تولید و در برنامه‌ها و کلاس‌های مختلف عرضه می‌کنند. لازم است با توجه به اهمیت این منابع و منابع خاکستری و همچنین ترغیب و تشویق دانشجویان در شرکت در فعالیت‌های گوناگون و تولید این نوع منابع، به ثبت و فهرست‌بندی این منابع پرداخت. به نظر می‌رسد بهترین مکان برای ثبت و حفظ این منابع مخزن دانش سازمانی هر دانشگاه باشد.

تعداد رکوردهای ثبت شده در یک مخزن دانش سازمانی به عوامل گوناگونی بستگی دارد. مهمترین عامل برای ثبت رکوردها در یک مخزن، انگیزه افراد مرتبط به مخزن دانش است. ازطرفی کتابخانه با ارائه آمارهای مفید و مناسب به نویسندگان بخش‌های دانشگاه و سایر ذی‌نفعان، ارزش خود را در جایگاه یک شریک حیاتی در پژوهش در طرح‌های پژوهشی و ارتباطات علمی نشان می‌دهد. گزارش واسپاری‌ها می‌تواند به استفاده مداوم از خدمات مخازن دانش منجر شود. ازطرفی چون اعداد بارگذاری بیشتر برای نشان دادن رشد و نشاط مخزن دانش سازمانی استفاده می‌شود، بارگذاری‌ها معمولاً اسناد یا محتوا یا موارد در مخزن دانش خوانده می‌شوند و بیشتر از این معیار برای نشان دادن نه تنها رشد پایدار، بلکه تنوع مطالب در یک مخزن دانش سازمانی استفاده می‌شود. برپایه بررسی انجام شده دانشگاه علوم پزشکی مشهد و دانشگاه محقق اردبیلی در رأس رشد مخزن دانش نسبت به دیگر مخازن دانش و دانشگاه محقق اردبیلی بیشترین تنوع محتواها را دارا هستند که البته باید اشاره کرد که رشد مخازن ارتباط مستقیمی با تولیدات علمی هر دانشگاه خواهد داشت که می‌توان در پژوهشی جداگانه نسبت میزان رشد مخازن با میزان تولیدات علمی دانشگاه بررسی شود.

در پایان باید اشاره کرد با توجه به این که از چالش‌های مهم مدیران و مسئولان دانشگاهی در رویاروی با حجم اطلاعات تولیدی مراکز و سازمان‌ها در دهه‌های اخیر، مدیریت و ثبت و حفظ اطلاعات و دانش تولیدشده در بستر دانشگاه‌ها و سازمان مربوط بوده است، همچنین دانش تولیدی در دانشگاه‌ها از مهمترین ابزار برای سنجش کیفیت و رتبه‌بندی دانشگاه‌هاست، وجود بستری مناسب و مطابق با معیارهای جهانی برای ثبت و حفظ همه نوع اطلاعات و تولیدات دانشی می‌تواند در رؤیت‌پذیری دانشگاه‌ها در سطح جهان و کسب رتبه‌های بالا بسیار مؤثر باشد. ازطرفی با توجه به حجم انواع دانشگاه‌ها در ایران با شکل‌های مختلف مانند دانشگاه‌های دولتی، دانشگاه آزاد، دانشگاه‌های علمی کاربردی، و دیگر مؤسسه‌های آموزشی غیر انتفاعی و مانند این‌ها، لازم است دانشگاه‌های ایران بر این موضوع اهتمام بیشتر ورزند. در پژوهش‌های مرتبط با موضوع در ایران، ضعف شدیدی در مقایسه با دیگر کشورها وجود دارد، و در ارتباط با ظهور و توسعه آن هم در سطح ابتدایی و اول راه قرار داریم.

در پایان از جمله پیشنهادات اجرایی که مدیران و مسئولان دانشگاه‌ها در راستای رشد و ارتقای مخازن دانش خود می‌توانند در نظر بگیرند موارد زیر هستند:

- لازم است تا دانشگاه‌های ایران با توجه به امکانات موجود در هر سازمان از نظر وجود مراکز سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و همچنین رایگان بودن و در دسترس بودن نرم‌افزارهای مخازن دانش، برای راه‌اندازی و رشد مخازن دانش تلاش‌هایی را آغاز کنند.
- لازم است دانشگاه‌هایی که فعالیت‌هایی را در راستای ایجاد مخازن دانش آغاز کرده‌اند با توجه به معیارهای ثبت مخازن در فهرست‌های معتبر، در راستای ثبت این مخازن در فهرست‌ها اقدامات لازم را انجام دهند.
- ممکن است برخی از اعضای هیئت علمی علاقه‌ای به موضوع مخزن دانش نداشته باشند، چرا که، نبود مهارت‌های فنی برای برخی از اعضای هیئت علمی برای خودآرشیوی، خود همچون مانعی برای رشد مخازن دانش است. ازاین‌رو، لازم است نقش کتابداران با توجه به ماهیت و رسالت کارشان در جایگاه واسطه برای واسپاری مدارک پررنگ تر شود.
- الزام دانشگاهیان و دانشجویان و اساتید هیئت علمی به واریز محتوای فکری خود، با استفاده از امتیازدهی به دانشجویان و استفاده از رتبه‌بندی اساتید و برنامه‌های تشویقی می‌تواند تأثیر مستقیمی بر مشارکت آنان در مخازن و در نهایت رشد مخازن دانش داشته باشد.
- دانشگاه‌های گفته‌شده می‌توانند برای رشد مخازن از سیاست الزام واریزی‌ها استفاده کنند. این راهبرد به غنی‌سازی محتوای دانش در جایی که اعضای جامعه دانشگاه باید آثار علمی خود را ارسال کنند، کمک می‌کند. این امر به کتابدار دانشگاهی در جمع‌آوری آثار علمی هیئت علمی مشروعیت و اقتدار می‌بخشد.

۵-۱. در ادامه پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بعدی ارائه می‌شود.

- بررسی و شناسایی موانع رشد مخازن دانش در دانشگاه‌های ایران.

- بررسی علت ثبت‌نشدن مخزن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران (وزارت علوم، وزارت بهداشت) در فهرست اپن‌دار.
- بررسی رابطه بین میزان رشد مخازن دانش و تولیدات علمی دانشگاه‌ها.
- بررسی رابطه بین ثبت مخازن دانش دانشگاه‌های ایران و رتبه آن‌ها در رتبه‌بندی‌ها بین‌المللی و ملی.
- بررسی قابلیت‌های نرم‌افزارهای مخازن دانش سازمانی.

۶. فهرست منابع

- پریرخ، م. و زاهدی نوقابی، م. (۱۳۹۳). چگونگی ارزیابی نرم‌افزارهای مخزن سازمانی: تجربه ای از یک مورد. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۰(۳)، ۸۲۲-۷۸۵. 10.35050/JIPM010.2015.033
- سیدین، م. و مختاری، ح. (۱۳۹۵). خط مشی‌های دسترسی آزاد در واسپارگاه‌های دیجیتال برتر دانشگاه‌های جهان. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۶(۲)، ۱۶۲-۱۸۴. 10.22067/riis.v6i2.44119.۱۸۴-۱۶۲
- رشیدی، ک. و عباسپور، ج. (۱۳۹۶). مقایسه منابع مخازن سازمانی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از لحاظ نمایه‌پذیری و دسترس‌پذیری در موتور جستجوی گوگل. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۸(۱)، ۱۷۹-۱۹۵. 10.22067/riis.v0i0.66986.۱۹۵-۱۷۹
- رشیدی شریف آباد، ک.، جوکار، ع. و مهریانی زین آباد، ک. (۱۳۹۴). بررسی و مقایسه وضعیت وبسایت واسپارگاه‌های کشورهای جهان اسلام با کشورهای برتر جهان. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۹(۴)، ۱۱۰-۱۳۱.
- زاهدی نوقابی، م. (۱۳۸۹). بررسی مخزن سازمانی دانشگاه فردوسی مشهد و سنجش میزان همخوانی آن با معیارهای تخصصی. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی)، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- عباسی، ش. (۱۴۰۲). ارزیابی وضعیت مخزن دانش سازمانی دانشگاه‌های ایران: بررسی مخزن ثبت شده در OPEN DOAR، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه قم.
- عباسی، س. و محمدی، م. (۱۴۰۲). مخزن دانش سازمانی و موضوعی اهل بیت علیهم السلام: افقی پیش روی کتابخانه حرم حضرت معصومه (س). اولین همایش کتاب و کریمه، قم، <https://civilica.com/doc/2019221>
- عباسی، س. و محمدی، م. و کریمی، ر. (۱۴۰۱). نقش کتابخانه‌ها و کتابداران در طراحی و ایجاد مخزن دانش سازمانی. علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۹(۴)، ۵۰۲-۴۷۹. 10.22091/stim.2023.8404.1823.۴۷۹-۵۰۲
- عربگری، ل.، کربلا آقایی کامران، م.، آدام، ز. و شریف، ع. (۱۴۰۱). فراداده‌های یادگیری الکترونیکی در ذخیره و سازماندهی مخازن سازمانی دانشگاه‌های ایران. مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۳۳(۴)، ۷۰-۸۹. 10.30484/nastinfo.2023.3349.2193.۸۹-۷۰
- نوری، ز. (۱۳۹۶). ارزیابی مخزن اطلاعات علمی بر اساس معیارهای مطلوب مخزن دانش سازمانی: مطالعه موردی سامانه پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه کردستان. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور کرمانشاه.

- Abbasi, S. (2023). *Assessing the status of institutional repository of Iranian universities: A review of repositories registered on the OPEN DOAR* [Master's thesis, University of Qom]. Daneshkade-ye Adabiyat va 'Olum-e Ensani. [In Persian]
- Abbasi, S., & Mohammadi, M. (2023). Institutional repository of Ahl al-Bayt ('a): A Prospect for the Library of the Shrine of Hazrat Masumeh (s). *The First Book and Karimeh Conference*, Qom, Iran.. <https://civilica.com/doc/2019221> [In Persian]
- Abbasi, S., Mohammadi, M., & Karimi, R. (2022). . The Role of Libraries and Librarians in Designing and Creating an Institutional Repository. *Information Management Sciences and Techniques*, 9(4), 479-502. [In Persian]
- Arabgari, K. A. K., Abam, Z., & Sharif, A. (2022). The Metadata of Electronic Learning Objects in the Storage and Organization of Organizational Repositories of Iranian Universities. *Library and Information Organization Studies*, 33(4), 70-89. [In Persian]
- Azim, M. M., & Hasan, N. (2018). Reflection of Indian Open Access Repositories in OpenDOAR: A Status Report. In Conference: 3rd *International Conference of Asian Libraries on Building Smart Libraries: Changes, Challenges, Issues, & Strategies*. [In Persian]
- Baro, E. E., & Nwabueze-Echedom, A. U. (2023). An evaluation of institutional repository development in African universities. *IFLA journal*, 49(1), 18-38. <https://doi.org/10.1177/03400352221089672>

- Biswas, G., & Paul, D. (2010). An evaluative study on the open source digital library softwares for institutional repository: Special reference to Dspace and greenstone digital library. *International Journal of Library and Information Science*, 2(1), 1-10.
- Chukwueke, Ch., Chizoba, N., & D. Okafor, V. N. (2020). Enhancing Academic Visibility of Faculty Members in Nigerian University Community: The Role of Institutional Repositories. *International Journal of Research and Scientific Innovation (IJRSI)*, 7(9). <https://www.rsisinternational.org/journals/ijrsi/digital-library/volume-7issue-9/87-94.pdf>.
- Elahi, M. H., & Mezbah-ul-Islam, M. (2018). Open access repositories of Bangladesh: An analysis of the present status. *IFLA journal*, 44(2), 132-142. <https://doi.org/10.1177/0340035218763952>
- Farida, I., Tjakraatmadja, H. J., Firman, A., & Basuki, S. (2015). A conceptual model of Open Access Institutional Repository in Indonesia academic libraries: Viewed from knowledge management perspective, *Library Management*, 36(1/2), 168-181.
- Jelagat, S.L., Odini, C. & Wamukoya, J. (2021). *Content Recruitment and Institutional Repositories in Kenyan Universities*. Regional Institute of Information and Knowledge Management. <http://ir.mu.ac.ke:8080/jspui/handle/123456789/4589>
- Kalbande, D. T. (2019). *Institutional Repository in Open DOAR: Status Quo India*. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 2562. <https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6014&context=libphilprac>
- Kampa, R. K., & Patra, N. K. (2020). Determining the factors influencing the level of awareness and usage of open source digital repository software by academic librarians in India. *Digital Library Perspectives*, 36(3), 303-317. <https://doi.org/10.1108/DLP-05-2020-0042>
- Kipnis, D. G., Palmer, L. A., & Kubilius, R. K. (2019). The institutional repository landscape in medical schools and academic health centers: a 2018 snapshot view and analysis. *Journal of the Medical Library Association: JMLA*, 107(4), 488. doi: 10.5195/jmla.2019.653
- Lynch, C. (2003). Institutional repositories: Essential infrastructure for scholarship in the digital age. *ARL Bimonthly Report*, 226(226), 1-7.
- Maharana, B., & Chakrabarti, A. (2019). LIS open access institutional digital repositories in OpenDOAR: An appraisal. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2757. <https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6360&context=libphilprac>
- Nagarkar, S. (2021). Institutional Repositories. https://www.researchgate.net/profile/ShubhadaNagarkar/publication/349733661_Institutional_Repositories/links/603f7f77a6fdcc9c780de3c2/Institutional-Repositories.pdf.
- Nouri, Z. (2017). *Evaluation of Scientific Information Repository Based on Desirable Organizational Knowledge Repository Criteria: A Case Study of the Research System of Faculty Members at the University of Kurdistan* [Master's thesis, Payame Noor University, Kermanshah]. Daneshkade-ye 'Olum-e Ensani.
- OpenDOAR. (2023). The Directory of Open Access Repositories. <https://v2.sherpa.ac.uk/opensdoar/>
- Parirokh, M and Zahedi Nooghabi, M. (2015). How to evaluate an institutional repository system: a case study. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 30(3), 785-822. doi: 10.35050/JIPM010.2015.033 [In Persian]
- Rashidi, K. & Abasspour, J. (2018). Comparison of the Organizational Repository Resources of Iranian Universities of Medical Sciences in Terms of Indexing and Accessibility in Google Search Engine. *Library and Information Science Research*, 8(1), 179-196. doi: 10.22067/riis.v0i0.66986. [In Persian]
- Seyedein, M., & Mokhtari, H. (2017). open access policies of highly-ranked digital repositories of the world's universities. *Library and Information research journal (studies in education & psychology)*, 6(2 (12)), 162-184. [In Persian]
- Sharma, R. (2018). Contribution of Asian Open Access Repositories to OpenDOAR. *Library Philosophy & Practice*, 1-5. <https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5469&context=libphilprac>

- Ukwoma, S. C., & Okafor, V. N. (2017). Institutional repository in Nigerian universities: Trends and development. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 40(1-2), 46-57. <https://doi.org/10.1080/14649055.2017.1331653>
- Verma, N. K., & Shukla, A. (2014). Evaluating growth and development of open access repositories: a case study of OpenDOAR. In *International conference on Knowledge Organization in Academic Libraries*, 59-67.
- Zahedi Noqabi, M. (2010). *Evaluating the institutional repository of Ferdowsi University of Mashhad and assessing its alignment with specialized criteria*. [Master's thesis]. Ferdowsi University of Mashhad.